

autòcton, *STRALJIS/STRAGULUM, que de tota manera s'havia anat encaminant cap allí.

El que no hem de creure és el que a priori i a primer cop d'ull hauríem pogut imaginar: que *estral·l* vingui d'un ll. *STRAGŪLUM i l'oc. *estralhà* de *STRAGULARE formacions diminutives damunt STRAGES (com fantasia *AlcM*): és visible que no són formacions de tipus versemblant en llatí i tota la història documentada que antecedeix ens ho trauria del cap si calgués; notem que en mot de la terminació de STRAGES sempre ens sobtaria un diminutiu en -ULUM (i no -ICUL-); que, essent femení STRAGES, un diminutiu neutre o masculí és inconcebible; i si una formació verbal en -ULARE fóra una mica menys improbable, tampoc això és gens versemblant des del punt de vista llatí (com ja digué M.-L., *REW*₁, per més que en això claudiqui el *REW*₂): sobretot és el substantiu el que existeix en romànic (el verb *estralhà* només en uns escassos parlars occitans moderns).

Quan a *estragar*, reconeguem que això sí que és castellà, que és un element invasor. La primera notícia en català és ben tardana i d'arrelament discutible: només des del *DTO*. (crec ja 1647): «*stragar*: corrumpto; *estragat*: desganat; *estrago* o matansa: *strages*, *clades*». ⁶ Comparem amb això el descabellament amplísim, amb tota mena d'expansions semàntiques, i des de princ. S. XIII, del cast. *estragar*, i no tindrem cap dubte que el mot català no és més que un reflex de la llengua veïna. ⁷

Com vaig deixar establert en el meu *DCEC*, *estragar* ve d'un llatí vulgar *STRAGARE, derivat directe de STRAGES; també gall-portuguès (ben arrelat i desplegat almenys des de princ. S. XIV), i fora d'això a penes representat enlloc més; si bé n'hi ha uns pocs testimonis en oc. antic, i en textos castissos: «ela (e)s riqua, de gran affair / e, puis, de beutat non à par: / e-l món non à nulla persona / que, s'ela s'amistat li dona / que no s'en tengua per pagatz; / doncx ¿non sui ieu ben *estragatz* / can mi cuit que a mi la don?» (trad. «insensé») en el patètic monòleg de l'enamorat *Jaufré* (v. 1436); «las! qué-m pensiei / quan pris moillier? / Deu! *Estraguiei!*», *Flamenca* (v. 1022) on s'ha tornat intr. i fins hi forma un adj. postverbal: «dis — auràs sui e *estrac*: / anc mais hom tal moillier non hac!» (v. 1269). Però a penes hi apareix enlloc més (*Rayn.* III, 224; *FEW* III, 33). No és doncs més que una feble avançada d'aquest llatí vulgar provincial que a penes es propagà més enllà dels Pirineus occidentals i no arribà ni a la nostra Tarraconense. Quant al substantiu cast. *estrago*, és només postverbal, posterior en data [S. XIV], car *strages* és femení i fonèticament només podia donar **estray*.

Després de l'Edat Mitjana el nostre *estral·l* no desaparegué, si bé ha viscut amb menys ufana. Ha estat sobretot a Mallorca. Allà tenim un sentit com el del *Ll. de les Dones* i de *JRoig*, però força debilitat. No és 'estral·l' ni res de destrucció, sinó només un gran esforç, si es vol un «cor-esforç» (amb la -yl- pron. -y-, és clar): «se varen tēmer <adonar-se> de que amb *s'estrai* que havien fet, tenien es coll ple de sang» en

les *Contarelles* de Mn. Alcover; d'ell són també aquests passatges: «la llengua catalana rumbetja dis aquexes Poesies ses millors i més agradoses gales, precisament perque may s'hi veu l'esfors ni l'*estray* per atēnyer-les», «una edat que no li permet fer l'*estrai* que suposaria una polèmica així», *BDLC* (VI, 1911, 211; VII, 251), i també en el vol. XIV, 69, vol dir 'despesa, afebliment'; «amb *s'estrai* que vaig fer per alçar sa pedrota, em vaig trencar» (*AlcM*), «avui ha estat un dia d'*estray*, que hem fet dissabte de tota la casa» (*DAG.*).

Però el diccion. Aguiló ens certifica que és també viu encara en el sentit greu i intensiu de la llengua clàssica: «l'*estray* que ha fet un llamp, una epidèmia, una torrentada». Almenys en algunes comarques del Princ. es degué mantenir també (tot i que vagi restar caduc en el cat. central estricte), com ens fan entendre el citat escriptor ripollès de 1927, i alguns passatges de Ruyra: «no se m'acudí sinó que l'home arribés a casa seva, veiéu l'ànima deplorable dels seus, s'exasperés i fes... un *estral·l*» (1925, *Educació de la Inventiva*, en *Misc. Prat de la Riba*, p. 199). Amb aquests usos bàlears i orientals i l'enrobustiment de la llengua literària en l'escola dels clàssics nostres i llatins, la llengua escrita comuna ha restaurat l'ús corrent d'*estral·l* amb valor ben semblant al de *strages* llatí.

DERIV.: *Estrallada*; *estral·lament*, V. supra. *Gram estrallat*, Cavanilles, *Obs.* II, 325. *Estrallera* 'aparell que sosté quasi tota la força del palo: indispensable en les barques grosses esp. quan van vent en popa' (que em comunicaren de l'Escala, 1937) no sé si és més que un derivat d'*estrai* variant d'*estai*.

¹ Hi ha ja «pessa de drap d'*estrayles* qui ha de loch set passes» en un doc. de 1331, però com que no se'ns explica què és aqueix 'drap de sagetes', si no ho justifica el collector o un context més llarg (*AlcM* no en dóna més) ens quedem amb la impressió que pot ser 'drap de flassades', per més que no ens conti que hi hagi un *estral·la* fem. al costat d'*estral·l* 'flassada'. — ² Una prova encara de la vida arrelada i la popularitat del mot en català és el derivat (*estral·lada* 'ferida de sageta' en un doc. de 1501 dels *Ardits* (*DAG.*, *AlcM*). — ³ Andreu Febrer explica per *estraylles* el mot dantesc, en la seva transposició del *Purgatorio*; i per més que Febrer no sigui en general un bon testimoni per a mots catalans, en aquest cas precisament ens mostra que està ben conscient de la diferència que separa del mot italià la seva equivalència catalana, de forma diversa, que s'ha hagut d'escarrassar per canviar tot el vers a fi de fer-la-hi entrar; si hagués estat un italianisme no hauria sentit inconvenient a deixar-lo en la forma italiana *estral*, entre altres raons perquè llavors aquesta variant «originària» també estaria encara en ús. — ⁴ *BSAL* VI, 436. Encara que en els tres últims passatges els arxivers han cregut llegir *ascral·l*, *scral*, s'imposa fer-ho amb *st* (per la coneguda identitat de les dues lligatures). — ⁵ D'ell ho recull el *DTO.*, 1670 (no imitat per Lacav.), que quasi mancaria d'interès si no fos que a les equivalències del Busa-